

УДК 338.246.8+005.334.4+347.736
DOI: 10.31733/15-03-2024/2/272-273

Дмитро КЩАК
аспірант ДУ «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В. К. Макугова Національної
академії наук України»

НАПРЯМИ УНІФІКАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ БАНКРУТСТВА ДЛЯ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЇ

За результатами звіту «Нова Україна: стимулювання інвестицій у свободу, мир та процвітання», підготовленого в межах Проєкту USAID з економічного розвитку, управління та зростання підприємництва (EDGE), було визнано, що післявоєнна відбудова України «стане найбільшою та найскладнішою операцією з часів Плану Маршала після Другої світової війни»; очікувані витрати, за даними Світового банку, сягають 400 мільярдів доларів. Метою в цьому процесі має бути побудова нової, євроінтегрованої економіки України, тобто Україна має використати дану ситуацію як потенціал для ефективної модернізації. Важлива роль в цьому процесі припадає на долю міжнародних інвесторів [1, с. 1]. В той же час перед Україною постає завдання застосувати всі можливі інструменти для створення позитивного інвестиційного клімату, в тому числі і шляхом уніфікації процедур банкрутства юридичних осіб для мінімізації проявів корупції, яка є одним із найвагоміших визнаних чинників, що знижують інвестиційну привабливість України.

Важливим кроком до уніфікації законодавства в сфері банкрутства стала адаптація норм Директиви ЄС 2019/1023 про засади превентивної реструктуризації, про погашення боргів та позбавлення прав, а також заходів щодо підвищення ефективності процедур щодо реструктуризації, банкрутства та погашення боргів від 20 червня 2019 р. [2]. Нагальним питанням є створення відповідних правозастосовчих механізмів, адже країна індивідуально визначає порядок реалізації цієї директиви відповідно до національного законодавства і усталеної практики. Зараз відбувається так званий період «технічних питань», під час якого має сформуватися картина, як швидко українські реалії зможуть бути адаптовані до норм Європейського Союзу [3].

Проте вже сьогодні можна визначити можливі корупційні ризики у сфері застосування положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедури банкрутства у період дії воєнного стану». Зокрема, законом передбачено розширення прав арбітражного керуючого щодо отримання копій документів та інформації, в тому числі тієї, що містить банківську таємницю, а також відповідальності за відмову в наданні інформації, несвоєчасне, неповне надання або надання недостовірної інформації на запит арбітражного керуючого, що, безумовно, є прогресом у нормативному регулюванні процедури банкрутства, але, з іншого боку, може містити небезпеку зловживань в цій сфері. Так, спеціалісти в сфері банкрутства звертають увагу на те, що важливим питанням є передбачення і наявність належного судового контролю за процедурою, в якій розкривається банківська таємниця перед арбітражним керуючим. Важливим моментом є належне обґрунтування перед судом необхідності отримання вказаної інформації арбітражним керуючим, а саме інформації, яка містить банківську таємницю. Також в такій процедурі постає питання необхідності забезпечення балансу між інтересами боржника і кредиторів, адже розкриття банківської таємниці у відкритому судовому засіданні може призвести до її розголошення, але без її використання ефективно провадження не вбачається можливим внаслідок недостачі інформації про залишки грошових коштів боржника і їхній рух. Окрім того, позитивні зміни, що пропонуються законом, теж можуть викликати певні проблеми і зловживання під час їх реалізації. Зокрема, при вирішенні питань про звільнення арбітражного керуючого від дисциплінарної відповідальності за невчинення дій та невиконання обов'язків, про припинення нарахування відсотків на зобов'язання боржника перед кредиторами необхідно враховувати, що вкрай важливо встановити причинно-наслідковий зв'язок з впливом військових дій і воєнного стану на виконання зобов'язань, і якщо його не встановлено, то вбачається, що положення закону не підлягають застосуванню до таких відносин, адже

кредитори також перебувають у скрутному становищі в даних умовах і потребують захисту від зловживань боржника [4].

Втім, окрім ризиків, здійснена належним чином уніфікація законодавства у сфері банкрутства дозволить відкрити нові засоби щодо подолання корупції та повернення активів, які були втрачені в ході корупційних схем, що, як вбачається, несе великий потенціал в умовах поствоєнної відбудови. Зокрема, StAR і Міжнародною асоціацією юристів (IBA) висвітлили недостатньо використовуваний спосіб відшкодування корупційних коштів, а саме за допомогою процедури неплатоспроможності та банкрутства. Ці провадження пропонують набір альтернативних інструментів і процедур, які можуть за певних обставин подолати бюрократичну тяганину та повернути втрачені активи. Процес зазвичай відбувається за стандартною схемою, хоча вона може відрізнятись залежно від юрисдикції тієї чи іншої країни. На етапі оголошення банкрутства в суді призначається арбітражний керуючий, який бере під контроль боржника та його активи. У випадках, коли боржник виступає корпоративним засобом, що використовується для корупційної діяльності (наприклад, підставна компанія), після оголошення неплатоспроможності арбітражний керуючий у справі про банкрутство може отримати доступ до банківських рахунків боржника, юридичних справ і бухгалтерських записів. Це дозволяє керуючому у справі про банкрутство визначити, де знаходяться вкрадені кошти, пред'явити відповідні судові вимоги та ліквідувати активи, щоб повернути всі вкрадені активи. Серед іншого, ліквідатор має право також подати позови до колишніх керівників компанії за їхні неправомірні дії щодо втягнення компанії в корупційну схему, а також пред'явити претензії третім сторонам, які так чи інакше причетні до правопорушення [5].

Відповідно, вбачається, що якісна уніфікація законодавства в сфері банкрутства дозволить не тільки мінімізувати корупційні ризики в сфері процедур банкрутства, а й може виступити ефективним інструментом попередження і подолання її наслідків.

1. Звіт Проекту USAID з економічного розвитку, управління та зростання підприємництва (EDGE) «Нова Україна: стимулювання інвестицій у свободу, мир та процвітання» від 13 квітня 2023 р. 39 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану : Закон України від 13 липня 2023 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-20#Text>.

3. Діденко Ю., Смородіна Д. Застосування процедур банкрутства в період дії воєнного стану – що змінює Закон № 3249-IX. *PRAVO.ua*. URL : <https://pravo.ua/zastosuvannia-protsedur-bankrutstva-u-period-dii-voiennoho-stanu-shcho-zminiuiie-zakon-3249-ix/>.

4. Громов О. Зміни до процедур банкрутства: нагальність вчасна. *Урядовий Кур'єр*. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/zmini-do-procedur-bankrutstva-nagalnist-vchasna/>.

5. Brun J. P., Baker S. «Going for Broke»: Can insolvency proceedings help recover corrupt assets? *The World Bank Group*. URL : <https://blogs.worldbank.org/governance/going-broke-can-insolvency-proceedings-help-recover-corrupt-assets>.